

Андрушків Богдан Миколайович¹,
заслужений діяч науки і техніки України,
доктор економічних наук, професор кафедри
управління інноваційною діяльністю та сферою
послуг

Кирич Наталія Богданівна¹,
доктор економічних наук, професор кафедри
менеджменту та адміністрування

Боднар Олег Ігорович¹,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
української та іноземних мов

Гагалюк Ольга Іванівна¹,
доктор філософії, асистент кафедри управління
інноваційною діяльністю та сферою послуг

Якимук Павло Вікторович¹
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя

Andrushkiv Bohdan¹,
Honored Worker of Science and Technology
of Ukraine, Doctor of Science in Economics, Professor
Management of Innovation and Services,
<https://orcid.org/0000-0003-4897-5539>

Kyrych Nataliia¹, Doctor of Science in Economics,
professor of the Department of Management and
Administration, <https://orcid.org/0000-0001-7728-9787>

Bodnar Oleg¹,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of
the Department of Ukrainian and Foreign Languages,
<https://orcid.org/0000-0001-8929-5340>

Hahaliuk Olha¹,
Doctor of Philosophy, Assistant Professor
<https://orcid.org/0009-0003-4940-9720>

Yakymuk Pavlo¹
Ternopil Ivan Puluj National Technical University

КОНЦЕПЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСНОГО УПРАВЛІННЯ ГРОМАДСЬКИМИ ФОРМУВАННЯМИ У СФЕРІ ОСВІТИ І НАУКИ В УКРАЇНІ

THE ORGANIZATION CONCEPT OF COMPLEX MANAGEMENT OF PUBLIC FORMATIONS IN THE FIELD OF EDUCATION AND SCIENCE IN UKRAINE

Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Боднар О. І.,
Гагалюк О. І., Якимук П. В. Концепція організації
комплексного управління громадськими
формуваннями у сфері освіти і науки в Україні.
*Український журнал прикладної економіки та
техніки*. 2024. Том 9. № 3. С. 66 – 72.

Andrushkiv B., Kyrych N., Bodnar O., Hahaliuk O.,
Yakymuk P. The organization concept of complex
management of public formations in the field of
education and science in Ukraine. *Ukrainian Journal of
Applied Economics and Technology*.
2024. Volume 9. № 3, pp. 66 – 72.

*У повоєнний період першочерговим постає питання відродження як національної економіки загалом, так і в галузевому та регіональному аспектах. До цього процесу повинні бути долучені зусилля державних органів влади, органів місцевого самоврядування, політиків, передусім громадськість із науково-освітньої сфери. З цією метою авторським колективом здійснено класифікацію найважливіших напрямів громадської діяльності у сфері освіти, науки та управління цими об'єднаннями, серед яких громадські академічні формування, наукові школи, що функціонують при закладах вищої освіти України, профспілковій організації, асоціації освітньо-наукового характеру та ін. Визначено тенденції розвитку цих громадських об'єднань на сучасному етапі. У статті розглянуто роль і місце освітньо-наукових громадських об'єднань у системі державного управління у ретроспективі та перспективі в повоєнний період. Здійснено їх функціональну характеристику. На основі узагальнення досвіду їх функціонування, аналізу наукових трактувань у цій сфері обґрунтовано доцільність організації управління цими освітньо-науковими структурами, сформульовано авторське визначення комплексного управління засобами об'єднаного координуючого органу (Асоціації, Асамблеї, Ради та ін.). Запропоновано концепцію організації комплексного управління громадськими формуваннями у сфері освіти і науки в Україні в повоєнний період. Пропонується обґрунтована схема та організаційний механізм його функціонування в умовах відродження науково-освітньої галузі. Запропонований підхід дозволяє оцінити економічну ефективність системи, створену на застосуванні спеціальних економіко-математичних та експертних методів досліджень. Безперечно, комплексне впровадження цих підходів та інструментів може призвести до позитивних результатів. Дослідження особливостей реалізації громадських ініціатив у сучасній Україні свідчить про зростання кількості таких ініціатив, що є ознакою зміцнення організаційного капіталу громадянського суспільства як у сучасній, так і в післявоєнній Україні. **Ключові слова:** концепція, освіта, наука, комплексне управління, наукова школа, громадські академічні формування, громадське наукове об'єднання, ЗВО, суспільство, громадська ініціатива, законодавча ініціатива, державна структура.*

In the post-war period, the revitalization of the national economy in general, as well as in sectoral and regional terms, becomes a priority. The efforts of state authorities, local self-government bodies, politicians, and the scientific and educational public should be involved in this process. For this purpose, the author's team classified the most important areas of public activity in education, science, and management of these associations, including public academic formations, scientific schools operating at higher educational institutions of Ukraine, trade unions, educational and scientific associations, etc. The development trends of these public associations at the current stage have been determined. The article examines the role and place of educational and scientific public associations in the system of state administration in retrospect and in perspective in the post-war period. Their functional characteristics are given. Based on the generalization of the experience of their functioning, the analysis of scientific interpretations in this field, the expediency of the organization of management of these educational and scientific structures is substantiated, the author's definition of complex management of the means of the united coordinating body (Association, Assembly, Council, etc.) is formulated. The concept of organizing complex management of public formations in the field of education and science in Ukraine in the post-war period is proposed. A well-founded scheme and organizational mechanism for

---

reviving the scientific and educational industry are proposed. The proposed approach makes it possible to assess the system's economic efficiency by applying unique economic-mathematical and expert research methods. Undoubtedly, integrating these approaches and tools can lead to positive results. The study of the peculiarities of the implementation of civil initiatives in modern Ukraine shows the growth in the number of such initiatives, which is a sign of the strengthening of the organizational capital of civil society both in modern and post-war Ukraine.

Keywords: concept, education, science, integrated management, scientific school, public academic formations, public scientific association, university, society, public initiative, legislative initiative, state structure.

Вступ

З часу проголошення Незалежності України у нашій державі створено близько тридцяти громадських Академій наук у різних сферах суспільного життя, управління та координація їх діяльності, яка мала б здійснюватися, залишилися за полем зору держави. Окремі з них в результаті власної ініціативи при підтримці державних органів отримали статус державних. Серед них НАН у сфері юриспруденції, науки та освіти, аграрна та ін.

Українське суспільство з часу проголошення незалежності прагне вирішити проблему реалізації наявного творчого потенціалу, інтелектуального ресурсу, використовуючи здатність людей до колективного творення в умовах самостійно-добровільного об'єднання з метою дієвої участі у житті суспільства. Ці висновки отримують підтвердження активізацією багаточисельними науковими школами, що успішно функціонують у ЗВО України. Окремою цариною громадської діяльності в освітньо-науковій сфері є профспілкові організації, що функціонують практично в кожному регіоні України. В Україні діють Асоціації учених, розмаїті благодійні фонди підтримки науковців, що вимушені були виїхати за кордон та ін.

Війна народила численні наукові об'єднання у діаспорі, які влилися в спілки українських науковців за розміщенням.

Останні події, що пов'язані з воєнними діями, з одного боку, як зазначає Андрій Матвійчик [4], активізували процеси самоорганізації громадян та значно пришвидшили процес подолання деформацій розвитку посттоталітарного суспільства, сприяючи прискоренню перемоги над ворогом та побудови ефективного Європейського громадянського суспільства зі свідомим та ініціативним громадянином, а з іншого, знизилася діяльність громадських формувань у цих сферах і галузях суспільного життя. Необхідність координованості їх функціонування з метою забезпечення ефективності їх діяльності обумовлюють потребу запровадження комплексного управління цими громадськими об'єднаннями власне в державних контекстах. Все це обумовило актуальність та своєчасність означеної тематики дослідження.

Аналіз літературних джерел з досліджуваної проблематики. Дослідження базується на вітчизняних наукових розвідках Б. Андрушківа, М. Баймуратова, О. Батанова, М. Белопольського, В. Кравченка, О. Лазор, О. Лисяка, А. Матвійчик, Н. Мішиної, М. Пітцика, В. Рубцова, Т. Яременко та ін. [1-12]. Українські вчені вивчають питання впливу діяльності громадських наукових академічних формувань, наукових шкіл інших громадських організацій в т.ч. органів самоорганізації населення на розвиток освіти та науки в рамках МОН України. Аналізують місцеві ініціативи, громадські слухання, громадські збори, звернення громадян тощо, формують висновки, готують рекомендації за напрямками раціонального використання ресурсів, ефективності управління ін.

Як зазначає Андрій Матвійчик, у цьому процесі питанню громадської участі, активності та ініціативності приділяють увагу українські недержавні аналітичні центри, зокрема Інститут громадянського суспільства, Український незалежний центр політичних досліджень, Центр політико-правових реформ, Інститут місцевої демократії, Лабораторія законодавчих ініціатив та ін. [4]. Результати аналітичної роботи цих інститутів створили емпіричну базу для подальшого дослідження поняття «громадянська ініціатива» та визначення ефективних і дієвих механізмів його реалізації.

Серед зарубіжних дослідників у цій царині, варто виділити К. Ензель, Е. Геш, Е. Остром, Дж. Баккер, М. О. Врієлінк, П.-Ж. Клок та ін.

Питаннями європейської громадянської ініціативи, проблемами, перешкодами та перспективами її реалізації на практиці опікуються Л. Б. Гарсія, В. Куеста-Лопез, Е. Мінчева, Д. Зеліговська, К. Якобс та ін. [11].

Згадана проблематика знайшла також відображення у публікаціях нині покійного, почесного президента АЕНУ, дійсного члена НАНУ М. Г. Чумаченка, дійсного члена НАНУ О. І. Амоші, віце-президента Є. В. Савельєва та інших науковців [8].

Водночас попри всі позитивні моменти проблема комплексного, цілеспрямованого управління громадськими об'єднаннями з боку держави, спрямованого на ефективні кінцеві результати діяльності, поширення власне прогресивних, інноваційних та наукових розробок у цій сфері не знаходить повного відображення у науковій фаховій літературі. Таким чином, як в українській науці, так і за кордоном проблематика комплексного державного управління в контексті наукового координування діяльністю громадськими формуваннями у цій сфері на сьогодні залишається маловивченою темою.

Формулювання цілей статті

Отже, мета цієї статті – на основі отриманого досвіду функціонування громадських академічних формувань, наукових шкіл запропонувати організаційний механізм формування комплексного управління і координування процесами їх функціональної діяльності та досягнення на цій основі підвищення конкретної ефективності, що є і буде особливо актуальним в повоєнний період становлення національної економіки.

Завдання полягає в уточненні змісту та сутності поняття «комплексне управління освітньо-науковими громадськими формуваннями» на основі узагальнення наукових підходів та особливостей застосу-

---

вання і реалізації громадської ініціативи як на сучасному етапі розвитку України, так і у її повоєнний період. Забезпечити організаційний, методичний, нормативно-правовий, фінансовий супровід цих процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Як відомо, у стабілізації економіки, ефективному використанні ресурсів та ін., в державотворенні загалом певну роль відіграють різні громадські, в тому числі освітньо-наукові та академічні формування, наукові школи, благодійні фонди, асоціації та ін., які на перший погляд у безсистемних, безрезультатних розмовах генерують творчі ініціативи, забезпечують ефективне вирішення багатьох технічних, економічних, екологічних, соціальних та ін. питань. Справді, в Україні було більше 30-ти громадських галузевих академій наук, сотні наукових шкіл, профспілкових та інших громадських об'єднань, творчу ініціативу яких держава ніколи ефективно не використовувала. Особливо це проявляється в умовах війни. Через те ініціатива цих академічних формувань на сьогодні суттєво зменшується. Визріває розчарування серед учених, які щиро хочуть брати участь у наукових розробках оборонного характеру, відновлення національної економіки після війни. Треба визнати, що особливо актуальними ці ініціативи будуть у повоєнний період не лише для України, а і для держав Європейської співдружності. Чимало академічних формувань мають об'єднавчу державницьку мету, хоч деякі з них переслідують корпоративні цілі. Свої форуми, збори, науково-практичні конференції чи зустрічі вони організовують у разі потреби розглянути ту чи іншу актуальну проблематику, як правило, в державному контексті. Попри це інколи під приціл науковців потрапляють, так би мовити, вільні роздуми пересічних громадян нашої держави. Ці міркування й спричинили потребу написання статті, що торкається складної управлінської проблематики: вивчення громадської думки не лише про те, що відбувається у нашому політикумі та державотворчих процесах, а і як передбачається здійснити комплексне управління чисельними академічними, освітньо-науковими та іншими громадськими формуваннями з використанням державної компоненти, наявного світового досвіду та ін. Загалом вивчення громадської думки, показало, що багатьох членів цих громадських академічних формувань, наприклад, дивує поведінка олігархів, урядовців чи парламентаріїв, яка в цих умовах не зовсім зрозуміла або цілком незрозуміла. Аналізуючи економічні процеси, вчинки та дії наших лідерів, як правило, прагнемо виявити плюси-мінуси, прибутки-збитки, прогрес-регрес і надати пропозиції, як досягти позитивних результатів. При цьому виявляємо хитромудрі комбінації, що передбачають чийсь одномоментну вигоду або зацікавленість. Звичайно, все зрозуміло, але за умови, якщо ставити за мету організувати шляхетними намірами масштабну оборудку з псевдо глобальними планами підвищити ефективність використання основних засобів шляхом приватизації, а в підсумку – забезпечити розвал виробництва й ніяк за це не відповідати. Ці та інші обставини перед громадськими об'єднаннями науковців викликають багато запитань. Можна наводити приклади про десятки великих, сотні й навіть тисячі середніх свідомо чи несвідомо законсервованих і розвалених підприємств, які чекають на кращі часи. Ніхто за це не відповів ні перед власною совістю, ні перед державним керівництвом, ні перед законом. Приміром, видобуток і використання вітчизняних енергоресурсів, серед яких нафта, газ, вугілля. Замість постачання їх споживачам перед війною їх ставлять на облік, щоб продати так званому ефективному покупцю, а насправді створити умови, щоб їх змогли викупити знову ж таки олігархи чи російські підприємці? Сьогодні ці ресурси рятують цей сектор економіки України і забезпечують потреби населення.

Ці та інші питання систематично піднімають на своїх зборах, засіданнях і конференціях ці громадські науково-освітні об'єднання. У таких умовах доцільно шляхом конкретних комплексних конструктивних об'єднавчих дій невідкладно зупинити завуальований деструктивний процес з ефективного використання ресурсів нашої держави, які належали, належать і належатимуть не олігархам, а народу.

Власне ці та інші обставини обумовили використання терміна «комплексне управління освітньо-науковими громадськими формуваннями», під яким ми пропонуємо розуміти цілеспрямований вплив керуючої системи на керовану систему на основі узагальнення наукових підходів з використанням державної компоненти та урахуванням особливостей застосування як зарубіжного, так і вітчизняного досвіду і реалізації загалом громадської ініціативи в сучасній Україні та у повоєнний період.

Богдан Андрушків, професор Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, у своїй статті для «Урядового кур'єра» «Чому пригасає ініціатива академічних формувань» (Рубрика «Прошу слова! (18.01.2018 р.) пише: «...Треба повернути авторитет науковцям і перестати ігнорувати економічні служби, скористатися інтелектуальними можливостями не лише офіційної науки, а й галузевих академічних формувань, Академії економічних наук України, Академії вищої освіти, інженерних академій, соціального спрямування, наукових шкіл та ін. як одними з найбільших таких наукових установ, флагманів державного реформування...».

Безсумнівно, вищою формою добровільного творчого освітнього об'єднання у ЗВО є наукова школа. Це справжній, не формальний союз дослідників. Його неможливо створити в наказовому порядку, за допомогою адміністративного підходу. Формується він за принципом добровільності, впродовж багатьох років на основі персонального професійного і життєвого досвіду індивідууму. Жорстке регламентування здатне поставити під удар сформовані в науковій школі закономірності, традиції, її ієрархію.

Ігор Конвісер, професор Університету «Україна», пише: «У будь-якому з університетів України навколо неординарної особистості – наукового лідера може сформуватися наукова школа. Вона, як правило, зростає повільно, «дозріваючи» поступово – якщо є здібні учні, актуальний об'єкт досліджень і матеріальні можливості. «Народитися» раптово вона не може. Головна умова її виникнення – наявність особистості, істинного вченого» [13].

Довідково: На 10 тис. населення в Україні припадає 55 учених. За цим показником наша держава поступається США, ФРН і Японії (відповідно – 76, 126 і 90 вчених). Україна в змозі виконувати фундаментальні розробки на рівні розвинених держав світу при відповідних змінах у структурному розподілі наукових кадрів. Сьогодні основна частина вчених в Україні працює у ВНЗ і академічних НДІ, 11% – у галузевому секторі і лише 0,2% учених припадає на промисловий сегмент. Для порівняння: у США понад 70% науки зосереджено в компаніях, в Японії – понад 90%. Наднизький у нас також рівень упровадження: із 40 тис. виконуваних розробок щорічно використовується у виробництві лише до 16%. Крім того, в середньому на одну розробку в Україні припадає лише 15-30 тис. гривень. В Україні – один із найнижчих рівнів фінансування науки у світі – 11 \$ на душу населення, у США – 1000 \$, Японії – 900 \$, Фінляндії – 800 \$, Росії – 60-66 \$ [13].

Відповідно до умов та поставленої мети формування концепції формування комплексного управління освітньо-науковими громадськими структурами на основі узагальнення наукових підходів та особливостей застосування і реалізації громадської ініціативи були визначені такі завдання:

- вивчити європейський досвід державної політики у сфері управління освітою і наукою, визначити роль і місце у цих процесах громадських формувань;

- встановити можливості координування цих процесів, впровадження концепції державно-громадського управління;

- провести аналіз наукової літератури та законодавчої бази, підзаконних нормативно-правових актів, виявити протиріччя, сформувані методичну базу та визначити основні напрями удосконалення управління у цій сфері, фінансової підтримки та ін.;

- оцінити стан реформування науково-освітньої галузі в Україні крізь призму інтересів повоєнного громадянського суспільства;

- визначити ознаки та концептуальні засади організації управління;

- розглянути сутність та особливості провадження громадського самоврядування у воєнних умовах та державно-громадського управління в діяльності сучасного суспільства в повоєнний період;

- розглянути сутність та особливості провадження публічно-приватного (державно-приватного) партнерства у сфері освіти і науки;

- дослідити та розглянути можливість інституалізації процесів комплексного управління у науково-освітній сфері та створення відповідних організаційних механізмів їх реалізації.

Необхідно відзначити, що громадські академічні формування як і наукові школи та інші профспілкові освітньо-наукові об'єднання, в посттоталітарний період набули достатньо широкого використання як у науковій, так і в освітній практиці (як громадських організацій, так і окремих ініціативних груп). Усі вони виникли і розвивалися за індивідуальними програмами. Їх можна розглядати як спосіб спільного (комплексного) управління, що пов'язаний із виробленням консолідованих, колективно орієнтованих наукових рішень зацікавленими членами, (учасниками зборів) за ініціативної підтримки з боку органів влади або ж як колективні заходи громадян, спрямовані на сприяння у наданні освітньо-наукових суспільних послуг, здійсненні наукових розробок та ін.

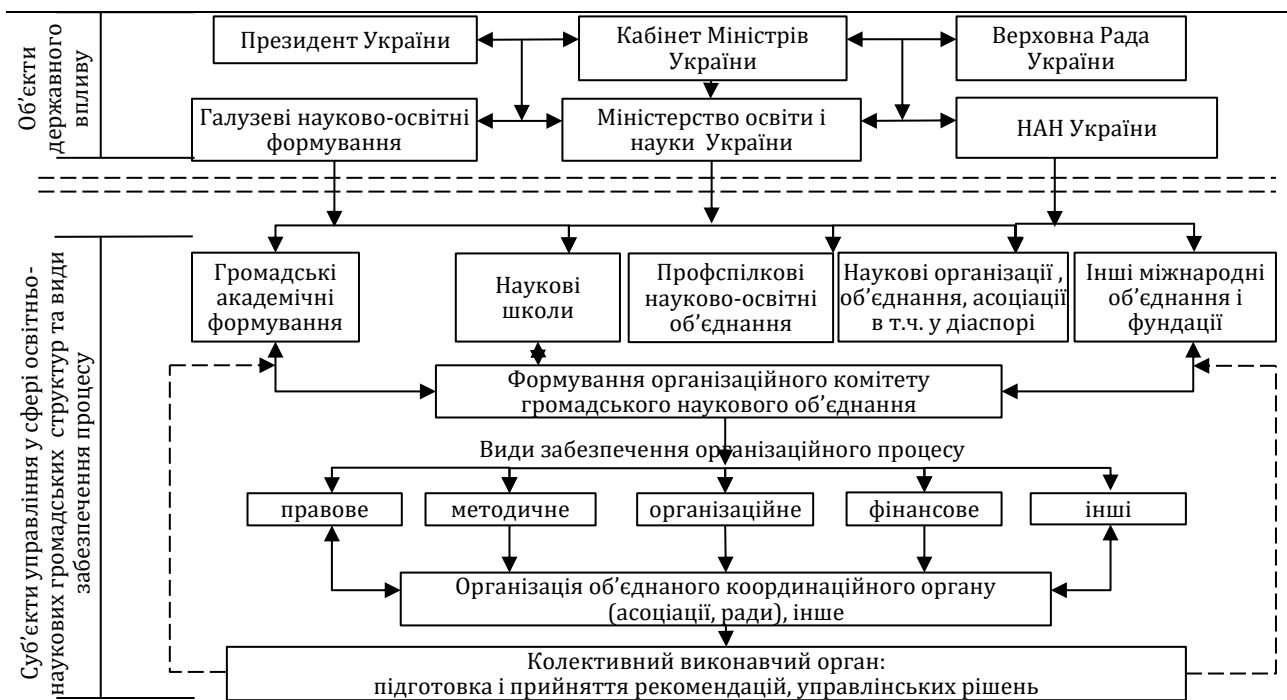
У цих умовах об'єднання науковців самі вирішують питання щодо цілей та засобів реалізації своїх програм розвитку. Знову ж таки необхідно сказати, що в цьому випадку домінуюча роль в ініціюванні питань, що потребують вирішення, мала б належати державним органам. Звичайно, що такі обставини певною мірою обмежують роль та можливості самоорганізації інститутів громадянського суспільства. Тим часом незалежність від державних урядових впливів на професійні організації не забезпечує координованості дій, виходу на практичну базу реалізації наукових розробок та в кінцевому результаті ефективність їхньої діяльності.

Особливістю державного супроводу освітньо-наукових ініціатив є можливість їхнього активного використання як форми безпосереднього зв'язку органів влади і громадських інститутів не лише для роз'яснення позиції чи дій влади, що сприяють максимальному врахуванню інтересів громади, як це вважають окремі вчені [1; 2; 5; 8], а насамперед досягнення максимального економічного, соціального і психологічного ефекту, що надзвичайно важливо в умовах війни. Пропонована нами загальна схема комплексного управління та структура організаційного механізму реалізації освітньо-наукової ініціативи передбачає систему взаємозв'язків та певну послідовність, які представлені на рис. 1.

На схемі представлено блок державних об'єктів комплексного впливу (управління) та блок суб'єктів управління у сфері освітньо-наукових громадських структур та види забезпечення організаційного процесу. Розкрито систему взаємозв'язків між ними.

На наш погляд, формулювання «освітньо-наукова громадська ініціатива» акцентує увагу в галузевих, регіональних, адміністративно-територіальних контекстах на здійсненні наукових розробок та ін. з актуальної проблематики. Однак за змістом такі ініціативи набувають ознак ініціативи (законодавчо обґрунтованої) при умові наявності відповідної нормативної бази, в якій конкретизовано призначення громадського формування, методичного, фінансового та іншого забезпечення вирішувати актуальні державотворчі питання громадських структур у співпраці з органами державної влади.

Найбільш прийнятним взірцем для застосування у практиці українського державотворення та функціонування громадянського суспільства виступає європейська громадянська ініціатива, яка, за словами євродепутата від Франції Алена Ламассура, розглядається як демократична можливість Європейців залучатися до ухвалення політичних рішень, як серединна позиція між референдумом та петицією [7].

Рис. 1. Організаційний механізм комплексного управління освітньо-науковими громадськими формуваннями в Україні

Довідково: Така ініціатива має закріплену процедуру, згідно з якою для її висування на розгляд органів ЄС необхідно заручитися підтримкою щонайменше одного мільйона підписів громадян із семи чи більше країн Європейської спільноти [12]. Сам характер реалізації європейської громадянської ініціативи визначається багатьма європейськими аналітиками як складний і відносно бюрократизований.

Як показує досвід, на практиці більшість громадських ініціатив пов'язують із питаннями функціонування громадянського суспільства. К. Ірха зазначає, що «зазвичай дослідження сфери громадянського суспільства торкається лише громадянських ініціатив територіальних громад або місцевих ініціатив, які переважно мотивовані органами державної влади і користуються їхньою підтримкою» [6]. Тут поза увагою залишається освітньо-науковий аналіз власне громадської ініціативності, що має за мету реалізацію прагнень науковців у гармонії з ініціативами громадян України поліпшити показники ціннісних соціальних орієнтирів розвитку держави. Безумовно, сьогодні громадські організації в Україні, щоб акцентувати на зростаючій ролі як інституту громадянського суспільства, часто використовують у власних назвах поняття «громадянська» та «ініціатива». Однак у прямому значенні громадянськими ініціативами їх називати не можна через наявність чіткої державної організаційної структури.

Узагальнюючи існуючі наукові підходи до вирішення проблематики та освітньо-наукові дослідження дефініції («громадська академія», «громадське академічне об'єднання», «наукова школа» та ін.), в нашому випадку трактуємо як здатність науковців за допомогою колективного характеру дій та на принципах самоорганізації самостійно вирішувати актуальні питання у сфері освіти та науки, організації функціонування суспільних відносин, у контексті розвитку європейської цивілізації. У цьому контексті громадські ініціативи можуть реалізовуватися у різних структурах, які часто доповнюють одна одну. Аналізуючи громадські ініціативи в нашому випадку умовно поділяються на освітні, наукові, політичні, соціальні, економічні, духовно-інформаційні та адміністративно-правові та ін.

Подолання освітньо-наукової байдужості та збудження активності до розширення участі у побудові дієздатного громадянського суспільства зі свідомим та ініціативним громадянином у центрі в довоєнний період були пов'язані з актуалізацією побудови ефективної національної економіки, зміцнення національної безпеки держави. Деяка переорієнтація діяльності громадських науково-освітніх формувань обумовлена воєнними діями, що засвідчує підвищення рівня зацікавленості науковців перебігом подій на фронті та політичним життям громадян України. Достатньо актуальною на сучасному етапі розвитку комбінованого управління у освітньо-науковій сфері є імплементація громадської ініціативи щодо залучення незадіяних ресурсів до визначення власного майбутнього на основі випробуваних методик та позитивного досвіду впровадження у практику суспільного життя сучасних наукових проектів. Рівень розвитку та специфіка формування суспільної свідомості українських громадян, стан їхніх ціннісних орієнтирів сприяють поширеності громадянських ініціатив просвітницького характеру.

Як зазначає Ірха К. О., «незважаючи на наявність значної кількості громадянських ініціатив в українському суспільстві, процес розвитку інститутів громадянського суспільства, формування свідомого та активного громадянина характеризується певною відстороненістю населення від прийняття рішень, неготовністю брати на себе зобов'язання та відповідальність, небажанням владних органів співпрацювати та залучати громадськість до вироблення політики розвитку територій» [6].

Таким чином, зазначає автор, аналіз відкритості місцевих рад та залучення громадськості до їхньої роботи, а відтак і розвиток громадської ініціативи задля підвищення ефективності органів, наприклад,

місцевого самоврядування продемонстрували скептичне ставлення населення до власних можливостей впливати на рішення влади. Водночас варто відмітити, що усвідомлення з боку влади необхідності подолання закритості прийняття рішень та спрощення процедури реалізації громадської ініціативи виливається у створення інноваційних моделей та ін.

Для забезпечення ефективності функціонування громадських освітньо-наукових формувань, реалізації скоординованих науково обґрунтованих рішень доцільно створити Єдиний асоційований орган (Академічну наукову асамблею України чи Найвищу координаційну вчену раду академічних об'єднань України, Міжгалузеве громадське академічне формування України та ін.). Загалом організаційний механізм формування комплексного управління освітньо-науковими громадськими структурами пропонується на рис. 1.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Аналіз ситуації дозволяє сформулювати з точки зору наукового підходу вияв здатності громадян за допомогою колективного характеру дій та на принципах самоорганізації самостійно вирішувати актуальні питання функціонування суспільних відносин. Формування та реалізація громадянської ініціативи залежить від зовнішнього середовища, інституціонального клімату, наявності соціального капіталу, ступеню зрілості та самосвідомості громадян.

Результати дослідження особливостей функціонування громадських академічних формувань, наукових шкіл та ін., впровадження академічних технологічних інновацій із застосуванням наукових підходів у науці України дали змогу зробити такі узагальнення існуючих положень наукових концепцій щодо змісту комплексного управлінського процесу, змісту та сфери застосування наукового підходу в розвитку освітнього-наукового громадського комплексу з урахуванням специфіки та чинників функціонування ланцюга «держава-громадські об'єднання, освіта-наука-виробництво» в повсякденний період, які пропонується розглядати як сукупність взаємопов'язаних елементів. Їх діяльність забезпечується раціонально організованими потоками матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів, в межах відповідної організаційної структури. Системний аналіз та оцінка матеріальних, інформаційних та фінансових потоків дають можливість виявити основні тенденції і чинники впливу на їх розвиток. Недостатність бюджетного фінансування; незбалансованість доходів і потреб у видатках; непорядкованість структури, нераціональне використання ресурсів обумовлюють визначення основних напрямів наукових пошуків.

Вказані проблеми інколи супроводжуються неспроможністю існуючих інституцій забезпечувати відповідний рівень розвитку систем та повноцінного застосування наукового інструментарію. Це зумовлює необхідність розробки та реалізації на державному рівні організаційно-економічного механізму розвитку системи як поєднання форм, засобів та методів впливу на неї на різних рівнях комплексного управління.

Обґрунтування шляхів удосконалення інституційного забезпечення процесу стало підґрунтям для розробки Концепції в інноваційному процесі. Як підтверджує досвід, необхідність використання системного підходу в діяльності всіх структурних підрозділів громадського об'єднання з метою підвищення результативності та якості управління ним зумовлює потребу розробки алгоритму та інструментарію організаційно-економічного механізму формування комплексної системи управління діяльністю громадського об'єднання на основі єдиних стандартів, що ґрунтується на Європейських засадах. Відповідно до цих обставин доцільно розробляти інформаційну систему та запропонувати схему міжгалузеві організації, в основу якої слід покласти знову ж таки комплексну систему управління на основі єдиних стандартів.

Дослідження системи функціонального забезпечення дає можливість у кожному випадку розробити схему управління діяльністю, яка спрямована на ефективність та конкретний результат. Управління за результатами має бути зорієнтоване на досягнення синергетичного ефекту від комплексного виконання основних функцій менеджменту: планування, аналізу, регулювання, контролю, управління персоналом тощо. Запропонований підхід дає можливість визначити економічну ефективність системи. В його основу покладено використання спеціального економіко-математичного, експертного інструментарію досліджень.

Безумовно, комплексне впровадження пропонованих підходів і засобів може дати позитивні результати. Дослідження особливостей реалізації громадянської ініціативи в сучасній Україні дозволяє констатувати факт збільшення громадських ініціатив як показника посилення самого організаційного капіталу громадянського суспільства в сучасній та повоєнній Україні.

Водночас констатуємо незавершеність створення інституціонального клімату для ефективної імплементації ініціатив громадян, що значним чином обмежує їхню здатність впливати на формування стратегічних напрямів розвитку суспільства, а також прийняття та реалізації управлінських рішень, контролю за їхнім виконанням.

Задля узгодженості діяльності та спрямування зусиль науковців-галузевиків на розв'язання основних проблем, які існують в Україні, варто на сучасному етапі створити єдиний координаційний центр галузевих академічних формувань при НАН України. У майбутньому, можливо, варто трансформувати Національну академію наук України в академічну наукову асамблею України чи найвищу координаційну вчену раду академічних об'єднань України. Галузевим громадським академічним формуванням України через брак державної ідеології (за цілеспрямованої державної координації їхньої діяльності) слід істотно посилити роз'яснювальну роботу на місцях, сприяти науковому обґрунтуванню та активізації усіх прогресивних реформаційних і державотворчих процесів, таким чином надавши реформаційним процесам державницького характеру.

У подальших дослідженнях цієї теми важливим вбачається порівняльно-історичний аналіз процесів та вивчення особливостей удосконалення управління освітою і наукою у повоєнний період:

- аналіз зарубіжних систем підготовки управлінських кадрів;
- створення такої системної моделі провадження самоврядування та розвитку державно-громадського управління в освіті України, що має супроводжувати управління закладами освіти в повоєнних умовах, модернізації освіти та децентралізації управління.

Основні напрями подальших досліджень проблеми мають бути пов'язані на науці з визначенням практичних механізмів посилення впливу держави на реформування у повоєнний період освітньо-наукової галузі України, формування ефективної системи управління розвитком освіти, науки становлення економіки України шляхом громадського самоврядування та розвитку державно-громадського управління, що відповідатиме найкращим європейським та світовим взірцям.

Література

1. Андрущенко В. Державно-громадський характер управління освітою. *Вища освіта України*. 2011. № 3. С. 5-8.
2. Андрушків Б., Кирич Н., Владимир О. Особливості впровадження інноваційно-логістичного досвіду діяльності академічних формувань у ланцюзі освіта-наука-виробництво. *Вісник Економічної науки*. 2011. №1 С. 3-8.
3. Балакірева О.М., Дмитрук Д.А. Суспільно-політичні настрої населення України: оцінки поточної ситуації, рівень довіри, електоральні орієнтації та показники громадянської активності: березень 2014 р. *Український соціум*. 2014. № 1(48). С. 119-147.
4. Матвійчик А. Громадянська ініціатива як чинник самоорганізації громадянського суспільства в сучасній Україні. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса*. 2018. Випуск 3-4 (83-84). С. 288-298.
5. Андрушків Б.М. Звітна інформація про роботу Тернопільського відділення Академії економічних Наук України 23-24 травня 2010 р. Пуща-Озерна. Тернопіль, 2010.
6. Ірха К.О. Громадські ініціативи як чинники розвитку громадянського суспільства України. *Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації*. 2013. № 4. С. 129-132.
7. Мільйоновладдя. Європейська громадянська ініціатива. Конституанта. URL: http://constituanta.blogspot.com/2012/05/blog-post_1547.html.
8. Чумаченко М.Г., Ляшенко В.І. Матеріали загальних зборів Академії економічних Наук України 14-15 Травня 2010 р. Київ: Донецьк АЕН України, 2010.
9. Офіційний сайт громадянської ініціативи за верховенство права. URL: <http://civilsociety.in.ua/ua/pro-proekt/>.
10. Офіційний сайт громадянської ініціативи «Громадянська платформа Нова Країна». URL: <http://novakraina.org/>.
11. Bakker J., Denters B., Oude Vrielink M., Klok P.-J. Citizens' Initiatives: How Local Governments Fill their Facilitative Role. *Local Government Studies*. 2012. Vol. 38. №. 4. P. 395-414.
12. Only 1 % of Europeans supported a European Citizens. NewEurope. URL: <http://neurope.eu/only-1-europeans-supportedeuropean-citizens-initiative>.
13. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Наукова школа або шлях до храму. URL: https://uu.edu.ua/scientific_schools.

References

1. Andruschenko, V. (2011). «State-public nature of education management». *Vyscha osvita Ukrainy*. № 3. pp. 5-8.
2. Andrushkiv, B., Kyrych, N., Vladymyr, O. (2011). «Peculiarities of implementation of innovative and logistical experience of activities of academic formations in the education-science-production chain». *Visnyk Ekonomichnoi nauky*. №1 pp. 3-8.
3. Balakirjeva, O.M., Dmytruk, D.A. (2014). «Socio-political attitudes of the population of Ukraine: assessments of the current situation, level of trust, electoral orientations and indicators of civic activity: March 2014». *Ukrains'kyj sotsium*. № 1(48). pp. 119-147.
4. Matvijchuk, A. (2018). «Civic initiative as a factor of self-organization of civil society in modern Ukraine». *Naukovi zapysky IPiEND im. I.F. Kurasa*. Issue 3-4 (83-84). pp. 288-298.
5. Andrushkiv, B.M. (2010). *Zvitna informatsiia pro robotu Ternopil's'koho viddilennia Akademii ekonomichnykh Nauk Ukrainy 23-24 travnia 2010 r.* [Report on the work of the Ternopil branch of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, May 23-24, 2010]. Puscha-Ozerna. Ternopil'. Ukraine.
6. Irkha, K.O. (2013). «Public initiatives as factors of development of civil society of Ukraine». *Osvita rehionu. Politolohiia, psykholohiia, komunikatsii*. № 4. pp. 129-132.
7. Mil'jonovladdia. Yevropejs'ka hromadians'ka initsiatyva. Konstytuanta. [Millionaire power. European citizens' initiative. Constituent]. Available at: http://constituanta.blogspot.com/2012/05/blog-post_1547.html.
8. Chumachenko, M.H., Liashenko, V.I. (2010). *Materialy zahal'nykh zboriv Akademii ekonomichnykh Nauk Ukrainy 14-15 Travnia 2010 r.* [Materials of the general meetings of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, May 14-15, 2010]. Donets'k AEN Ukrainy. Kyiv. Ukraine.
9. Ofitsijnyj sajt hromadians'koi initsiatyvy za verkhovenstvo prava. [Official website of the civil initiative for the rule of law]. Available at: <http://civilsociety.in.ua/ua/pro-proekt/>.
10. Ofitsijnyj sajt hromadians'koi initsiatyvy «Hromadians'ka platforma Nova Kraina». [Official website of the civic initiative "Civic Platform New Country"]. Available at: <http://novakraina.org/>.
11. Bakker, J., Denters, B., Oude Vrielink, M., Klok, P.-J. (2012). «Citizens' Initiatives: How Local Governments Fill their Facilitative Role». *Local Government Studies*. Vol. 38. №. 4. pp. 395-414.
12. Only 1 % of Europeans supported a European Citizens. NewEurope. Available at: <http://neurope.eu/only-1-europeans-supportedeuropean-citizens-initiative>.
13. Vidkrytyj mizhnarodnyj universytet rozvytku liudyny «Ukraina». Naukova shkola abo shliakh do khramu. [Open International University of Human Development "Ukraine". Scientific school or the way to the temple]. Available at: https://uu.edu.ua/scientific_schools.

Стаття надійшла до редакції 02.08.2024 р.